

რამაზ ქურდაძე

Ramaz Kurdadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

მიმართვის ადგილისათვის რთულ წინადადებაში

(ქართული ანდაზების მაგალითზე)¹

On the Place of Address in Compound and Complex

Sentences

(on the example of Georgian proverbs)²

საკვანძო სიტყვები: რთული თანწყობილი წინადადება, რთული ქვეწყობილი წინადადება, მთავარი წინადადება, დამოკიდებული წინადადება, მიმართვა

Keywords: Compound sentence, complex sentence, main clauses, subordinate clauses, address

¹ სტატიაში მოყვანილი დებულებები წარმოდგენილი იყო ავტორის მიერ წაკითხულ მოხსენებებში: 1. ქვეწყობილი წინადადების რომელ ნაწილს უნდა მივაკუთვნოთ მიმართვა? თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, თსუ 105 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი კონფერენცია, თეზისები, 6 თებერვალი, თბილისი, 2023, გვ. 98-100; 2. მიმართვის ადგილისათვის ქართულ რთულ თანწყობილ წინადადებაში, თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ივანე ჯავახიშვილის დაბადებიდან 147-ე წლისთავისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენცია, პროგრამა, 27-28 აპრილი, თბილისი, 2023, გვ. 7.

² The propositions cited in the article were presented in the reports read by the author: 1. To Which Part of the Complex Sentence Does the Address Pertain? Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Faculty of Humanities, Conference dedicated to the 105th anniversary of TSU, Theses, February 6, Tbilisi, 2023, pp. 98-100; 2. On the Place of Forms of Address in a Georgian Compound Sentence, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Faculty of Humanities, Scientific conference dedicated to the 147th anniversary of Ivane Javakhishvili's birth, Program, April 27-28, Tbilisi, p. 7.

As compared to simple sentences and sentences with multiple parts, the place of address in compound and complex sentences is a specific linguistic phenomenon and should be studied separately, because compound and complex sentences combine two or more simple sentences or sentences with multiple parts. In such cases, we have to answer the following question: which of the clauses does the address refer to?

In order to answer the above-mentioned question, we should identify the place of address in compound and complex sentences. In this way, we will find out the following: Which of the clauses does the address refer to? Is it semantically related to the entire compound or complex sentence or only to the clause in which it is placed?

As forms of address are used in numerous proverbs, we have selected Georgian proverbs as the empirical material for analysis.

With regard to the place of address in compound or complex sentences and identification of its semantic relation with the components of such sentences, we have distinguished the following cases:

1. The address is placed in a certain part of a compound or complex sentence and at the same time forms a semantic relationship with other parts. For instance, a compound sentence:

ცეცხლო, ახლოს ხელი დამწვი, შორს გივლი – გული მტკივაო.

tsetsxlo, axlos xeli damts'vi, shors givli – guli mt'ki'vao.

“Fire, when I am near you, you burn my hand, and when I am far from you, my heart aches”;

A complex sentence:

სიძევ, რაც გვიან-გვიან მოხვალ, უფრო შეგვიყვარდებაო.

sidzev, rats gvian-gvian moxval, upro shegviq'vardebio.

“Son-in-law, the later you arrive, the more we will love you”;

2. Each of the clauses contains a form of address, for instance, a compound sentence:

ბერო, მადლი წაგინცდა და, **მონაზონო**, სალოცავიო.

bero, madli ts'agits'q'da da, monazono, salotsavio.

“Monk, your grace is depraved and, nun, your shrine is depraved too”;

3. The address is given in one clause only and does not form a semantic relationship with any other clause:

- A compound sentence:

ყველა ჩირი მიჭამია, შენ რაღა ხარ, **ლეღვის ჩირო?**

q'vela chiri mich'amia, shen raya xar, leyvis chiro?

“I have tasted all kinds of dried fruit; why can't I taste you, dried fig?”

- In a complex sentence, the address is given in the main clause, forms its semantic component, and is not related to the subordinate clause:

კარგი ხარ, **კარის მამულო**, რომ არა გჭამდეს მამალი.

k'argi xar, k'aris mamulo, rom ara gch'amdes mamali.

“You are good, estate, if you don't get eaten by a rooster”.

The paper has been implemented within the framework of a project “Information Structure and the Hypotactic Patterns of Kartvelian Languages”, FR-21-352, financed by Shota Rustaveli National Science Foundation.

ცნობილია, რომ განკერძოებულ სიტყვას ან სიტყვათა შეკავშირებას, რომელიც აღნიშნავს მისამართ პირს და გადმოიცემა წოდებით ბრუნვაში დასმული სახელით, **მიმართვა** ეწოდება. მიმართვა არ არის დაკავშირებული სინტაქსურად წინადადების რომელიმე წევრთან; ის შეიძლება შედიოდეს წინადადების შემადგენლობაში: „შენ იცნობ კარგად, სოლომან, ჩემს გულს (ბარ., 52)“, მაგრამ შეიძლება ზოგჯერ ცალკეც იდგეს: „ – თ ა მ რ ო ! .. – შევკივლე მე კანკალით და თრთოლით. – გ ა ბ რ ი ე ლ ! .. – მომადახა იმან და ზედ დამეცა (ჭავ., 317)“ (კვაჭაძე, 1988, გვ. 285).

მაშასადამე, მიმართვა გვხვდება წინადადების შემადგენლობაშიც და ცალკეც. ორივე შემთხვევაში მისი გამოყენება, სხვა გრამატიკულ საშუალებებთან ერთად, აზრის გამართულობას, დამთავრებულობასა და ინფორმაციის სრულყოფილად გადმოცემას ემსახურება. ამის გათვალისწინებით, ზემოთ მიმართვის შესახებ ნათქვამი – ... ის შეიძლება შედიოდეს წინადადების შემადგენლობაში – შემდეგნაირად უნდა გავიგოთ: მიმართვა შედის წინადადების შემადგენლობაში, ემსახურება აზრის გამართულობას, დამთავრებულობას, ინფორმაციის სრულყოფილად გადმოცემას, თუმცა სინტაქსურად სხვა წევრებს არ უკავშირდება, ხოლო, როდესაც მიმართვა ცალკე დგას, რასაკვირველია, მაშინაც ამ დანიშნულებით გამოიყენება, ოღონდ ამავე ფუნქციას კონტექსტის დონეზე ასრულებს.

როცა მიმართვა წინადადების შემადგენლობაშია, ის შეიძლება იყოს წინადადების თავში, ბოლოში ანდა – წინადადების შუაში (კვაჭაძე, 1988, გვ. 292-293).

ამ საკითხზე მსჯელობისას უმთავრესად მარტივი წინადადების ნიმუშებია განხილული, იშვიათად წარმოდგენილია რთული თანწყობილი წინადადების მაგალითებიც; თუმცა მიმართვის ადგილის მხრივ მარტივი, შერწყმული და რთული წინადადებები საგანგებოდ არ განუხილავთ.

მარტივ და შერწყმულ წინადადებებთან შედარებით მიმართვის ადგილის განხილვა მეტად საყურადღებოა რთულ წინადადებაში, რადგან რთული, მათგან განსხვავებით, ორ ან ორზე მეტ მარტივ ან შერწყმულ წინადადებას აერთიანებს. **ასეთ შემთხვევაში ჩნდება კითხვა: რთულში შემავალ წინადადებათაგან რომლის შემადგენლობაში შედის მიმართვა?**

ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა მოითხოვს მიმართვის ადგილის გამორკვევას ორივე ტიპის რთულ წინადადებაში, რათა სრულყოფილი სურათი შეგვექმნას იმაზე, რთული თანწყობილი თუ რთული ქვენწყობილი წინადადების რომელი ნაწილის შემადგენლობაში შედის მიმართვა და აზრობრივად მთლიანად რთულ წინადადებას უკავშირდება ის, თუ მხოლოდ იმ ნაწილს, რომლის შემადგენლობაშიცაა.³

განსახილველად ქართული ანდაზების ნიმუშები შევარჩიეთ, რადგან მიმართვა ბევრ ანდაზაშია გამოყენებული.

³ ამ საკითხთან დაკავშირებით სპეციალურ ლიტერატურაში მხოლოდ რთულ ქვენწყობილ წინადადებაზეა გამახვილებული ყურადღება და ნათქვამია, რომ რთულ ქვენწყობილ წინადადებაში მიმართვა ჩვეულებრივ მთავარსა და დამოკიდებულ წინადადებათა შუაშია: „მიგიხვდი, ჩ ე მ ო მ ო ხ ე ვ ე ვ, რა ნესტრითა ხარ ნაჩხვლეტი (ჭავ., 262)“; „იცით, ძ მ ე ბ ო, რა მოვიგონე?(რაზ. 272)“; თქვენ იცით, ჩ ე მ ო პ ა ტ ა რ ა მ კ ი თ ხ ე ლ ე ბ ო, კოშკი რა არის? (ყაზ., 2, 162); ისიც კარგია, ჩ ე მ ო პ ი რ უ ტ ყ ვ ო, რომ იქა ჰკვდები, სადაც დაიბადე (ჭავ., 264) (კვაჭაძე, 1988, გვ. 293-294).

I. მიმართვის ადგილისათვის რთულ თანწყობილ წინადადებაში

მასალის განხილვის საფუძველზე მიმართვის ადგილის მიხედვით რთულ თანწყობილ წინადადებაში სამი ჯგუფი გამოიყო:

ა) მიმართვა შედის რთული თანწყობილი წინადადების კომპონენტთაგან ერთ-ერთის შემადგენლობაში და მეორესთანაც (ან სხვა დანარჩენთანაც) აქვს აზრობრივი კავშირ-მიმართება. ასეთ შემთხვევაში თანწყობილი წინადადების მეორე წევრთანაც მიმართვის აზრობრივი კავშირის საჩვენებლად იმავე მიმართვას კვადრატულ ფრჩხილებში წარმოვადგენთ; რა თქმა უნდა, ჩვეულებრივ, ანდაზა ასეთი ფორმით არ გვხვდება:

- (1) „**კოდალავ**, შენ სულ აკაკუნებ, მაგრამ [კოდალავ] შენი გაკეთებული ხარატულები ვერ ვნახეო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 83);
- (2) „**მამავ**, გიყვარდა გუთანი, [მამავ] დაჯექ და ბანი უთხარი“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 87);
- (3) „**ცეცხლო**, ახლოს ხელი დამწვი, [ცეცხლო] შორს გივლი – გული მტკივაო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 154).

თუ მიმართვა პირველი წინადადების ბოლოშია, მაშინ მისი გამეორება მეორე წინადადებასთან კავშირის საჩვენებლად აღარცაა საჭირო:

- (4) „შენ რას იკვებხნი, **ყმანვილო**, ყანა ამინდზე ჰკიდია“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 147).

მოყვანილ მაგალითებში პირველი წინადადების შემადგენლობაში მყოფი მიმართვა აზრობრივად მეორე წინადადებასაც უკავშირდება. აღსანიშნავია, რომ გვხვდება პირიქითაც: მაგ., ქვემოთ ანდაზაში მიმართვა – *ექვთიმეო* – რითმის გამო რთული თანწყობილი წინადადების მეორე კომპონენტის ბოლოსაა, თუმცა მიემართება პირველსაც:

- (5) „ერთი შენ და ერთი მეო, არ გეწყინოს, **ექვთიმეო!**“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 46).

ბ) რთული თანწყობილი წინადადების კომპონენტების შემადგენლობაში თავ-თავისი სხვადასხვა მიმართვაა, რომლებიც აზრობრივად მხოლოდ იმ ცალკეულ წინადადებაებს მიემართებიან, რომლებშიც გვხვდებიან:

- (6) „**ალოვ**, გადი – **დღევ**, დაღამდი“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 13);
- (7) „**ბერო**, მადლი წაგიწყდა და, **მონაზონო**, სალოცავიო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 25);
- (8) „გეუბნები, **კედელო**, – გაიგონე, **რეგვენო**“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 32);
- (9) „ვაიმე, **დედავ**, გული მტკივა, სადა ხარ, ჩემო **ვარდკაჭკაჭავ**“ (ვარდკაჭკაჭას ძირებს ხარშავენ წამლად) (კანდელაკი, 1999, გვ. 54);
- (10) „**წითელო ვაშლო**, შენ გესვრი, **თეთრო**, შენ ჩამოვარდიო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 161).

გ) მიმართვა თანწყობილი წინადადების ერთი კომპონენტის შემადგენლობაში გვხვდება და სხვა წინადადებასთან არ ავლენს აზრობრივ მიმართებას:

- (11) „ლიტრას ეუბნებოდნენ და – **კოკავ**, შენ გაიგონეო!“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 85);
- (12) „მუღს ელაპარაკებოდნენ, – **რძალო**, შენ გესმოდესო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 97);
- (13) „ყველა ჩირი მიჭამია, შენ რაღა ხარ, **ლეღვის ჩირო?**“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 143).

II. მიმართვის ადგილისათვის რთულ ქვენყობილ წინადადებაში

მიმართვის შემცველ რთულ ქვენყობილ წინადადებაში ორი ჯგუფი გამოიყოფა:⁴

ა) მიმართვა მთავარი წინადადების შემადგენლობაშია, მასთანვეა დაკავშირებული აზრობრივად და არა აქვს კავშირი დამოკიდებულებასთან:

- (14) „**კარგი ხარ, კარის მამულო**, რომ არა გჭამდეს მამალი“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 77), დამოკიდებული წინადადება პირობითია;
- (15) „**ეგრე არა ჰქნა, ხუცესო, საქმე არა ჰქნა უნესო**, თორემ ეგ შენი ნაქნარი შენს შვილიშვილებს უწევსო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 45), დამოკიდებული წინადადება პირობითია.

ცალკე გამოსაყოფია მაგალითი, რომელშიც ხუთი მიმართვაა, მათგან პირველი ოთხი განცალკევებით დგას, მეხუთე ამყარებს აზრობრივ მიმართებას მთავართან, მის შემადგენლობაშია, შემდეგ კი წარმოდგენილია მიზეზის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება:

- (16) „**მამამთილო იისაო, დედამთილო ბიისაო, მაზლო იაგუნდისაო, შვილო ნუშის გულისაო, მულო, შენ ამომივარდი**, რომ ხარ ავი სული-საო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 87).

ზოგჯერ ანდაზაში სინტაქსურად უფრო რთული კონსტრუქცია გვაქვს, მასში ავტორის, მთქმელის სიტყვებიცაა, რაც ცალკე სინტაქსური ერთეულია, თუმცა შემდეგ მას მოსდევს ჩვენთვის საინტერესო მიმართვის შემცველი რთული ქვენყობილი წინადადება:

- (17) „კატას უთქვამს: **ღმერთო, პატრონი დამიბრმავე**, რომ ჯამიდან მუდამ ლუკმა ამოვაცალოო; ძალღს უთქვამს: **ღმერთო, პატრონი გამიმრავლე**, [იმიტომ რომ] ყველა თითო ლუკმას მომიგდებს და მეყოფაო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 78), პირველი დამოკიდებული წინადადება მიზნის გარემოებითია, მეორე კი – მიზეზის გარემოებითი;
- (18) „საქონელმა თქვა: **ღმერთო, პატრონი მომეცი**, რომ მოხმარება შეეძლოსო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 118), დამოკიდებული მიზნის გარემოებითია;
- (19) „ცხვარს უთქვამს: **ღმერთო, ჩემს პატრონს ისე ნუ გააღარიბებ**, რომ შემოდგომაზე გამკრიჭოსო და **ნურც ისე გაამდიდრებ**, რომ გაზაფხულზე არ გამკრიჭოსო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 157), დამოკიდებული წინადადებები ვითარების გარემოებითია.

⁴ ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებში მიმართვის ადგილის მკაფიოდ ჩვენების მიზნით მთავარი წინადადება გამუქებულია, ხოლო მიმართვა ხაზგასმულია.

ბ) მთავარში მყოფ მიმართვას დამოკიდებულ წინადადებასთანაც აქვს აზრობრივი კავშირი.⁵

(20) „**ეგრე არ უნდა, თაყაო**, შენ რო მამული გაყაო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 9), დამოკიდებული წინადადება ვითარების გარემოებითია.

ამ შემთხვევაში მთავარია: *ეგრე არ უნდა, თაყაო* და მის შემადგელობაში შედის მიმართვა: *თაყაო*. მაგრამ იგივე მიმართვა აზრობრივად დამოკიდებულსაც შეიძლება დაუკავშირდეს: *[თაყაო] შენ რო მამული გაყაო*.

(21) „**სიძევ**, რაც გვიან-გვიან მოხვალ, **უფრო შეგვიყვარდებიო**“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 123), დამოკიდებული წინადადება ვითარების გარემოებითია.

ამ შემთხვევაში მთავარია: *სიძევ, უფრო შეგვიყვარდებიო* და ბუნებრივია, მის შემადგელობაში შედის მიმართვა: *სიძევ*. მაგრამ იგივე მიმართვა აზრობრივად დამოკიდებულსაც შეიძლება დაუკავშირდეს: *[სიძევ] რაც უფრო გვიან-გვიან მოხვალ*.

ასეთივეა ეს მაგალითიც:

(22) „**მღვდლო**, მე რომ შენს ჯიბეში ლობიოსა ვხედავ, **აღდგომა თავის დღეში არ მოვაო**“ (სახოკია, 1967, გვ. 141), დამოკიდებული მიზეზის გარემოებითია.

აქ მთავარია: *მღვდლო, აღდგომა თავის დღეში არ მოვაო* და მის შემადგენლობაშია მიმართვა: *მღვდლო*. მაგრამ იგივე მიმართვა აზრობრივად დამოკიდებულსაც შეიძლება დაუკავშირდეს: *[მღვდლო] მე რომ შენს ჯიბეში ლობიოსა ვხედავ*.

თუმცა ორივე შემთხვევაში მიმართვა უპირველესად მთავრის შემადგენლობაში შედის.

ცალკე, საგანგებოდ უნდა განვიხილოთ ერთი შემთხვევა:

(23) „**რაც მოგივა, დავითაო**, ყველა შენი თავითაო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 111), დამოკიდებული ქვემდებარულია.

ამ კონკრეტული მაგალითის შესახებ აღსანიშნავია ბოლო დროს გაჩენილი აზრთა სხვადასხვაობა, რაც სტუდენტებთან გამოკითხვითაც დადასტურდა, კერძოდ, მათი აზრით, აქ „დავითაო“ მიმართვის ფორმა არ არის და მას ორნაირად ხსნიან: 1. „რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო“, იგულისხმება: დავით, ჩხუბით რაც მოგივა, ყველაფერი შენი ბრალია; 2. „რაც მოგივა და ვითაო, ყველა შენი თავითაო“, ნიშნავს: რაც მოგივა და როგორც (ვითარც), ყველაფერი შენით მოხდება.

ძნელია რომელიმე ამ ვარაუდის მართებულობის მტკიცება, მაგრამ, თუ ვიფიქრებთ, რომ „დავითაო“ მიმართვაა, რაც დამოკიდებულ წინადადებაშია და არა მთავარში, გამოდის, რომ ზემომოყვანილ მაგალითებთან მიმართებით ეს გამოწვევა და სხვაგვარად უნდა აიხსნას. კერძოდ, უნდა ვივარაუდოთ, რომ მიმართვის ადგილი მაინც მთავარ წინადადებაშია და ეს წინადადება ისეთივეა, როგორიც ზემოთ მოყვანილი (20), (21) და (22) მაგალითები, რომლებშიც მიმართვას დამოკიდებულ წინადადებასთანაც აქვს აზრობრივი კავშირ-მიმართება, თუმცა

⁵ ასეთ მაგალითებშიც მიმართვის დამოკიდებულ წინადადებასთანაც კავშირის საჩვენებლად იმავე მიმართვას კვადრატულ ფორმულაში ჩამატებულად წარმოვადგენთ.

ის მაინც მთავარი წინადადების შემადგენლობაში შედის, რადგან აქ დამოკიდებული წინადადების ფუნქცია არის ის, რომ მიუთითოს: **რაც მოგივა** და არა ის, რომ **განსაზღვროს, თუ ვის მოუვა**. მიმართვა მთავარში გაუჩინარებულია, მაგრამ იგულისხმება: „რაც მოგივა, დავითაო, ყველა შენი თავითაო“⁶, დამოკიდებული მიმართვას იმეორებს, მთავარი კი მას რეალურად აღარ წარმოგვიდგენს, რითაც გამონათქვამის მოხდენილი რითმულობა მიიღწევა, რაც ზოგადად ანდაზათა გარკვეული ჯგუფისათვის არის დამახასიათებელი.

ვფიქრობთ, ასევე უნდა ავხსნათ მიმართვის არსებობა ქვემოთ მოყვანილ დამოკიდებულ წინადადებაშიც:

(24) „გოგიაო, გოგიაო, რაც მოგივა, მოგივაო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 35), დამოკიდებული წინადადება ქვემდებარულია;

განხილული რთული ქვეწყობილი წინადადებების მაგალითების მიხედვით, შესაძლებელია, მიმართვა აპრიორულად გამოვრიცხოთ ამ ტიპის ჰიპოტაქსური კონსტრუქციების დამოკიდებული წინადადებებიდან. კერძოდ, ისეთი შემთხვევებიდან, როცა, ფაქტობრივად, დამოკიდებული წინადადებით რაიმე ახალი ინფორმაცია კი არ შემოდის, არამედ მთავარში მოცემული ინფორმაციის გადმოსაცემი საშუალებების (წინადადების წევრების) ან მთლიანად მთავარი წინადადების დაზუსტება გვაქვს მხოლოდ, რადგანაც, როგორც ცნობილია: „დამოკიდებული წინადადება მიემართება და ხსნის მთავარი წინადადების რომელიმე წევრს ან მთლიანად მთავარ წინადადებას; ამ ხსნელი წინადადებაა...“ (ქართული ენა, 2008, გვ. 132, უფრო ფართოდ ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. კვაჭაძე, 1988, გვ. 310-311). ამის გათვალისწინებით **ამხსნელ წინადადებაში** გამორიცხულია მისამართი პირი და, თუ იშვიათ შემთხვევაში ის აზრობრივად მაინც დაუკავშირდება დამოკიდებულ, ამხსნელ, წინადადებას, მაშინ მისი (ან მისი რაიმე ქმედების) ახსნა-დაზუსტება ხდება, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ ის მთავარში უკვე წარმოდგენილია.

საყურადღებოა, რომ მიმართვის შემცველი ზოგიერთი დიალოგის ფორმის ანდაზა შეკუმშული სახით გვხვდება. მათი გაშლის, სრულად გადაკეთების შემთხვევაში ჰიპოტაქსურ კონსტრუქციას ვიღებთ, რომელშიც, ზემოთ განხილული ქვეწყობილი წინადადებების მსგავსად, მიმართვა მთავარ წინადადებაშია და არ ავლენს კავშირს დამოკიდებულთან.

გადაკეთებისას აზრის მთლიანობა-დასრულებულობის დასაცავად სუბიექტის, კავშირის და გარკვეული ზმნების (*თქვა, უთხრა, უპასუხა, ასძახა და სხვ.*) ჩამატება გვინევს, რის გამოც სრულად გადაკეთებული წინადადებები ზერთულია, რომელთა მთავარი წინადადებანი თანწყობილია, ხოლო დამოკიდებული – პირდაპირ დამატებითი:⁷

(25) „ვაი, დედავ, რა შვილი გიკვდებო და – მაგდენი არაფერიო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 104),

⁶ მთავარი წინადადება აქ უსრულია, შემასმენელი აკლია, შეიძლება აღვადგინოთ: „... ყველა [არის / მოხდება] შენი თავითაო“.

⁷ გადაკეთებულ წინადადებებს დახრილად წარმოვადგენთ, ხოლო მათში აღდგენილ სიტყვებს – კვადრატულ ფრჩხილებში.

შდრ.: ვაი, დედავ, რა შვილი გიკვდებო და [დედამ თქვა, რომ] მაგდენი არაფერიო;

(26) „მგელო, ჭკუას მოდიო და სათხებოში შევხტეო?“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 89),

შდრ.: მგელო, ჭკუას მოდიო და [მგელმა თქვა, რომ] სათხებოში შევხტეო?

(27) „მღვდელი, მონმე ვინა გყავსო და – დიაკონიო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 98),

შდრ.: მღვდელი, მონმე ვინა გყავსო და [მღვდელმა უპასუხა, რომ] დიაკონიო;

(28) „ობოლო, ვის აგინებ და ვინც გამზარდაო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 104),

შდრ.: ობოლო, ვის აგინებ და [ობოლმა უპასუხა, რომ] ვინც გამზარდაო;

(29) „პატარა ძღვენო, სად მიხვალო? – საიდანაც დიდს მოველიო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 107),

შდრ.: „პატარა ძღვენო, სად მიხვალო? [პატარა ძღვენმა უპასუხა, რომ] საიდანაც დიდს მოველიო“;

(30) „სიძევ, წვენი მიირთვიო და – ხორცსაც არა უშავსო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 123),

შდრ.: სიძევ, წვენი მიირთვიო და [სიძემ თქვა, რომ] ხორცსაც არა უშავსო;

(31) „ცხვარო, ვისი ხარო და ვის კარზედაც ვბლავიო“ (კანდელაკი, 1999, გვ. 157),

შდრ.: ცხვარო, ვისი ხარო და [ცხვარმა უპასუხა, რომ] ვის კარზედაც ვბლავიო.

ამრიგად, რთული წინადადების შემადგენლობაში მიმართვის ადგილის განსაზღვრისა და მიმართვის რთული წინადადების კომპონენტებთან აზრობრივი მიმართება-კავშირის თვალსაზრისით გამოიყოფა შემდეგი შემთხვევები:

1. მიმართვა რთული წინადადების ერთ ნაწილშია და სხვებთანაც ამყარებს აზრობრივ მიმართებას. ასეთია რთული თანწყობილი წინადადების პირველი შემთხვევა (ა პუნქტი): (1) – (5) და ზოგი რთული ქვენწყობილი წინადადება: (20) – (22).
2. რთული წინადადების ნაწილებს ყველას თავ-თავისი მიმართვა აქვთ. ასეთია ზემოთ განხილული რთული თანწყობილი წინადადების მეორე შემთხვევა (ბ პუნქტი): (6) – (10).
3. მიმართვა რთული წინადადების ერთ ნაწილში გვაქვს, დანარჩენში – არა და არც ამყარებს მათთან აზრობრივ კავშირ-მიმართებას, ასეთია:
 - რთული თანწყობილი წინადადებების მესამე შემთხვევა (გ პუნქტი): (11) – (13)
 - რთულ ქვენწყობილ წინადადებაში მიმართვა მთავარი წინადადების შემადგენლობაშია, მასთანვე დაკავშირებულია აზრობრივად და არა აქვს კავშირი დამოკიდებულთან: (14) – (19); (25 – 31)

ლიტერატურა:

კანდელაკი, ა. (1999). ქართული ანდაზები. თბილისი: გამომცემლობა „სამშობლო“.
კვაჭაძე, ლ. (1988). თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბილისი: გამომცემლობა „განათლება“.

სახოკია, თ. (1967). ქართული ანდაზები. თბილისი: გამომცემლობა „განათლება“.
ქართული ენა (2008). ქართული ენა: ენციკლოპედია. თბილისი: გამომცემლობა „ეროვნული მწერლობა“.

ნაშრომი შესრულებულია შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტის: „ინფორმაციული სტრუქტურა და ქართველურ ენათა ჰიპოტაქსური მოდელები“, FR-21-352 ფარგლებში.